

ISSN: 1306-3111/1308-7274
NWSA-Education Sciences
NWSA ID: 2013.8.2.1C0587

Status : Original Study
Received: September 2012
Accepted: February 2013

E-Journal of New World Sciences Academy

Çiğdem Kan

Firat University Education Faculty, Elazig-Turkey
ckan@windomslive.com

<http://dx.doi.org/10.12739/NWSA.2013.8.2.1C0587>

SINIFTA KATILIMCI DAVRANIŞ ÖLÇEĞİNİN GELİŞTİRİLMESİ

ÖZET

Bu araştırmada, sosyal bilgiler dersinde "sınıfta katılımcı davranış ölçeğinin" geliştirilmesi amaçlanmıştır. Araştırma, 2008-2009 eğitim-öğretim yılında Ankara ilindeki 49 ilköğretim okulu ikinci kademe görev yapan 289 sosyal bilgiler öğretmeni ile yürütülmüştür. Tarama yönteminin kullanıldığı araştırmada, yapılan faktör analizi sonucunda, toplam varyansın %58.34'ünü açıklayan üç alt faktörlü 26 maddelik ölçek elde edilmiştir. Testin iç tutarlılık güvenilirliği için Cronbach alpha değeri 0.95 bulunmuştur. Bu ölçekle, ilköğretim ikinci kademe sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıfta katılımcı davranışlarının geçerli ve güvenilir olarak ölçülebileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Katılım, Katılımcı Davranış,
Sosyal Bilgiler, Demokrasi, Eğitim

DEVELOPMENT OF A SCALE FOR PARTICIPANT BEHAVIOR IN CLASS

ABSTRACT

In this study, it was aimed at developing the behavior scale of participant behavior in the class during social studies lesson. The study was carried out with 289 social studies teachers working at the secondary stage in 49 elementary schools in Ankara Province in 2008-2009 academic year. In the study in which survey method was used, as a result of the factor analysis carried out, a scale of 26 items comprising of three sub-factors explaining 58.34% of total variance was obtained. Cronbach alpha value for internal consistency reliability was found as 0.95. In this scale, it was concluded that the behaviors of participant behavior in the class of the elementary school social studies teachers at the secondary stage could be measured in a valid and reliable way.

Keywords: Participation, Participant Behaviour,
Social Studies, Democracy, Education

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Katılım, bireyin kendisi ve yaşadığı toplum ile ilgili kararlara etkili bir biçimde katılması ve denetim yetkisini kullanmasıdır. Güçlü demokrasilerde yaşayan fertler, kendileri ile ilgili kararlara etkin bir biçimde katılırlar.

Katılımdan beklenenler toplumsal kararlarda söz sahibi olma, diğer insanlarla etkileşim halinde bulunma, işbirliği, problem çözme ve karar vermedir. Çağdaş eğitim sistemleri, aktif ve katılımcı vatandaşların yetiştirilmesine özen gösterirler. Katılımcılık, sadece oy vermek değil, yönetsel kararlara katılmayı da içerir.

Eski Yunanda yurttaşlar doğuştan katılma hakkına sahiplerdi. Bir şehrin yurttaşı olan, siyasal bir etkinliğe veya kamu işlerine katılma hakkına sahipti. Yurttaş, var olan demokrasinin düzeyine bağlı olarak katılma hakkını kullanmaktaydı. Fransız devrimi ile birlikte ise, eski Yunandaki şehir devletine vatandaşın katılımından daha farklı bir katılımı gerçekleştirmiştir. Yurttaş, kendisine sunulan katılma hakkını kullanan kişi değil kendi özgür iradesi ile demokrasinin düzeyini belirlerdi. Çağdaş vatandaşlık anlayışının, Fransız devrimi ile birlikte doğduğu söylenebilir [1].

İnsan hakları evrensel bildirgesinin 21. Maddesinde, "her şahıs doğrudan doğruya veya serbestçe seçilmiş temsilciler vasıtasıyla, memleketinin kamu işleri yönetimine katılmak hakkına haizdir". Vatandaşlık, katılımcı olmakla birlikte aktif olmayı da gerektirir [2].

Katılmanın genellikle seçimler yoluyla yapılmakla birlikte, seçime indirilemeyecek kadar da önemli olduğu söylenebilir. Vatandaşlığı ise, şu şekilde tanımlamıştır; "vatandaşlık, bir topluluğa katılarak veya üye olarak ve üyelik çerçevesinde edinilen hak ve görevlere dayanılarak kendilerinin ve gruplarının çıkarlarını içeren özel alanda olduğu kadar kamu alanında da eylemde bulunma hakkıdır" [1].

Demokratik yönetimler, daha aktif ve katılımcı vatandaşların yetiştirilmesine ihtiyaç duyar. Çünkü, katılımcılık, demokrasinin olmazsa olmazlarından. Aktif ve katılımcı vatandaşların topluma kazandırılmasında, eğitime de önemli görevler düşmektedir.

Demokratik yönetimlerin temel amaçlarından biri siyasal sürece katılımı sağlamaktır. Bu kapsamda, eğitimin temel amaçlarının başında politik sürecin işleyişine vatandaşların katılımını sağlamak gelir. Demokrasilerde vatandaşlarda politika ile ilgilenme isteği oluşturma, farklılıklara saygı, vatanseverlik, hukuksal düzene destek verme gibi tutum ve davranışlar eğitimin geliştirmeyi amaçladığı önemli konulardandır. Bu değer ve inançlarla donanmış olan vatandaşlar, görev üstlenme konusunda daha etkin olurlar [3].

Katılımın olabilmesi için bazı koşulların var olması gerekir. Bu koşullar, şu şekilde sıralanabilir; katılımın olabilmesi için bağımsız bir devletin ve katılımı sağlayacak insan topluluğunun var olması gerekir. Yönetilenlerin can güvenliğinin olması ikinci koşuldur. Üçüncü koşul, eğitimidir. Katılma için bunlar yeterli değildir; katılma ortamının da olması gerekir. Katılmanın dördüncü boyutu, katılmaya olanak verecek tüzel bir çerçevenin olması gerekir. Beşinci boyut, katılmayı ihanet olarak karşılamayan bir düşünsel ortamın olması gerekir. Belli bir iletişimin sağlanması da, altıncı boyut olarak değerlendirilebilir. Katılmanın olabilmesi için bu altı koşul olmazsa olmazlardandır [4].

Diğer bir görüşe göre, katılım için gerekli olan koşullar şöyle sıralanabilir;

- Düşüncelerin özgür ve bağımsız bir şekilde açıklanması ve eyleme geçirilmesi için katılım demokratik bir hava içinde gerçekleşmelidir.
- Kültürel öğelere, saygı duyulmalıdır.
- Bireyin kendini yönetebilmesi için denetim ve öğrenme ihtiyaçlarının karşılanmış olması gerekir.
- Sorunu tanımlama konusunda, kolaylaştırıcı olmalıdır [5].

Katılım, için gerekli olan yukarıdaki koşullar sağlandıktan sonra işbirliği içerisinde katılımın gerçekleşmesi gerekir. Ayrıca, birlikte karar alma sürecini yaşayan vatandaşlar kararların alınmasında etkili olduklarını gördüklerinde katılım sürecinde daha aktif rol alabilirler.

Katılım, katılımcıların kendi aralarında ve devletle olan ilişkilerinde işbirliği yapmaları demektir. İşbirliğinin gönüllü olması gerekir. Gönüllü değilse, zorlamalar var demektir. İşbirliğinin, sosyal ve ekonomik açıdan davranışlar üzerinde faydalı olduğu söylenebilir [5].

Vatandaşlar siyasal sürece katılma konusunda fırsatlara sahip olduklarını düşünürlerse, katılmaya daha yüksek bir değer verirler. Alınan kolektif kararlarda etkili olabildiklerini görerek, bu kararlarla kendileri arasında psikolojik bir bağlılığın farkına varırlar. Bu şekilde, katılımcı demokrasinin gerçekleştirilmesinde aktif bir rol oynayabilirler. Ters bir durumda yani alınan kararlarda kendilerinin etkili olamayacaklarını düşündüklerinde ise pasif rol oynarlar [1].

Eğitimin, katılımı destekleyici rolü vardır. Katılımın olması için bir eğitimin alınmış olması gerekir. Bir hakkın işlerlik kazanması için onun geniş bir toplum kesimi tarafından kabul görmesi gerekir. Eğitim seviyesi yükseldikçe, katılma olanakları da artar [4]. Okulların temel görevi, toplumsal eşitsizlikleri dışlayarak ona gelişme fırsatı vermektir. Eğitimdeki fırsat eşitliğinin oluşturulması gerekir. Çocuğun, önderlik yapmak kadar başkalarına uymak için de eğitilmesi gerekir. Eğitim, uyumlu insanları yetiştirir. Bu uyum kölelik şeklinde değil, bilinçli bir şekilde katılımcı olmayı kapsar [6].

Küresel gelişmeler, bireyleri daha fazla sorumluluk almaya ve daha aktif davranmaya zorlamaktadır. Aktif ve katılımcı vatandaşları topluma kazandırmada, eğitim sistemine önemli görevler düşmektedir. Eğitim sistemi, katılımcı vatandaş yetiştirirken öğrenme ortamlarını da buna göre hazırlamalıdır. Daha katılımcı olan öğrenme ortamları, öğrencilerin hem işbirliği halinde öğrenmelerine hem de aktif ve sorumlu davranmalarına yardım eder. Bu kapsam da sosyal bilgiler dersinde de, öğretmenlerin öğrencileri daha katılımcı olmaya teşvik etmeleri gerekir. Bugüne kadar yapılan birçok çalışmada, demokratik tutum veya demokratik davranış ölçeği geliştirilmiştir. Demokrasiyi özgürlük, eşitlik ve katılımcılık boyutlarıyla araştıran farklı disiplinlerdeki çalışmalara rastlanmıştır. Bu çalışmada ise, öğretmenlerin demokrasinin alt boyutlarından biri olan katılımcı davranışlarını ölçen bir ölçek geliştirilmiştir.

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Katılımcı demokrasilerin gittikçe önem kazandığı bir dönemde, sadece oy vermeyi demokrasi olarak görmeyen aktif ve katılımcı vatandaşların yetiştirilmesine ihtiyaç vardır. Eğitim kurumları içerisinde görev yapan öğretmenlere, bu süreçte önemli görevler düşmektedir. Demokrasiyle ilgili konuları derste anlatan fakat demokrasiyi içselleştirmemiş olan bir öğretmen, ne kadar inandırıcı

olabilir. Demokrasi, demokratik tutum ve davranışların sergilendiği ortamlarda gelişebilir.

Demokratik davranışları benimsemiş olan öğretmenlerin, sınıfta yapılacak işlerle ilgili olarak öğrenci görüşlerine başvurmaları gerekir. Birlikte alınan kararlara ise, öğretmenle birlikte herkes uymalıdır. Ayrıca, herhangi bir konuda farklı görüşleri olanlar bunu açıklayabilmelidir. Sınıf içinde demokrasi ancak öğrencilerin katılımları ve sorgulamaları ile gerçekleşebilir.

Bugüne kadar yapılan araştırmaların genellikle demokratik tutumlar üzerine olması, demokrasinin alt boyutlarına inme gereğini ortaya koymaktadır. Bu çalışmada, literatürde demokrasinin bir alt boyutu olarak geçen katılımcılık konusu ele alınmış ve ilköğretim ikinci kademe sosyal bilgiler öğretmenlerinin düşünceleri doğrultusunda "sınıfta katılımcı davranış ölçeğinin" geliştirilmesi amaçlanmıştır.

3. YÖNTEM (METHOD)

Bu araştırma, tarama modeli kullanılarak yürütülmüştür. Türkiye'de, 2005 yılı ilköğretim sosyal bilgiler programının vizyonunda açıklanan demokratik vatandaş yetiştirme amacına uygun olarak, araştırma sosyal bilgiler öğretmenleri ile yürütülmüştür. Bu nedenle, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışma grubunu, 2008-2009 eğitim-öğretim yılında Ankara ilindeki 49 ilköğretim okulundaki 289 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Öğretmenlerin 163'ü kadın ve 126'sı erkektir. Öğretmenlerin kıdemlerine göre dağılımı şöyledir. 10'u 1-5 yıl, 66'sı 6-10 yıl, 102'si 11-15 yıl, 46'sı 16-20 yıl ve 65'i 20 yıl ve üstünde görev yapmaktadır.

3.1. Sınıfta Katılımcı Davranış Ölçeğinin Geliştirilmesi Süreci (The Process of Developing Scale of Participatory Behavior in Class)

Bu çalışmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğrencileri ile ilgili sınıfta katılımcı davranışlarını belirlemek için bir ölçme aracı geliştirmektir. Bu ölçme aracının geliştirilmesinde madde havuzunun oluşturulması, kapsam geçerliliği, ön deneme süreci ve geçerlik ve güvenilirlik aşamaları izlenmiştir [7, 8, 9, 10 ve 11].

3.2 Madde Havuzunun Oluşturulması (Creation of Item Pool)

Literatür taraması sonucunda, ölçek için bir madde havuzu oluşturulmuştur. Konu hakkında yapılan daha önceki çalışmalar incelenerek, öğretmenlerin görüşlerine başvurulmuştur. Sosyal bilgiler öğretmenleriyle görüşülerek, sınıfta ne tür katılımcı davranışlarda buldukları konusundaki ifadeler toplanmıştır. Bu amaçla, 8 öğretmene açık uçlu bir soru sorularak cevaplandırmaları istenmiştir. Öğretmenlere, "sınıfta öğrencilerin katılımcı olmaları için nasıl davranırsınız? Şeklinde bir soru yönlendirilmiştir. Verilen cevaplar, ses kayıt cihazına alınarak daha sonra kayda geçirilmiştir. Literatür taraması ve öğretmenlerin verdikleri cevaplar doğrultusunda 62 maddelik bir havuz oluşturulmuştur. Maddeler, araştırmacı tarafından tekrar incelenerek bazı maddeler çıkarılmıştır. Bu şekilde 46 maddeden oluşan bir taslak ölçek elde edilmiştir.

3.3. Kapsam (İçerik) Geçerliliği (Scope (Content) Validity)

Kapsam (içerik) geçerliliği, ölçme aracında yer alan maddelerin ölçme amacına uygunluğu ve ölçülmek istenilen alanı temsili konusunda uzman görüşlerine başvurmadır. Bir maddenin ölçmek istediği özelliği

başka değişkenlerle karıştırmadan ölçme derecesi olarak da tanımlanır [11].

Bu çalışmada, kapsam geçerliğini sağlamak için Gazi Eğitim Fakültesi'nde derse giren 12 uzman öğretim elemanının görüşüne başvurulmuştur. Öğretim elemanlarından, taslak ölçeği değerlendirmeleri istenmiştir. Alınan görüşler doğrultusunda, taslak formdan bazı maddelerin çıkarılmasına bazılarının da birleştirilmesine karar verilmiştir. Bu değerlendirmeler doğrultusunda, 46 maddeden oluşan taslak form 30 maddeye indirilmiştir. Bu şekilde, deneme amaçlı ölçek uygulamak amacıyla son haline getirilmiştir.

3.4. Ön Deneme Süreci (Pre-Trial Process)

Ankara ilinde görev yapan 289 sosyal bilgiler öğretmenine, 30 maddeden oluşan ölçek uygulanmıştır. Ölçekteki maddeler, 5'den (strong agree) 1'e (strong disagree) doğru puanlanmıştır. Ölçekte yer alan maddeler, "kesinlikle katılıyorum", "katılıyorum", "kararsızım", "katılmıyorum" ve "kesinlikle katılmıyorum" olmak üzere sırasıyla 5, 4, 3, 2, 1 olarak puanlanmıştır. Elde edilen verilerin analizinde SPSS 15.0 programı kullanılmıştır. Madde puanları ve ölçek puanları olmak üzere taslak ölçekten elde edilen veriler iki grupta incelenmiştir.

3.5. Geçerlik ve Güvenirlik (Validity and Reliability)

Araştırmacı tarafından geliştirilen, "sınıfta katılımcı davranış ölçeğinin" yapı geçerliliği için faktör analizi yapılmıştır. Öğretmenlerden elde edilen verilerin faktör çözümlemesine uygunluğu ve örneklemin yeterliliğini belirlemek için Kaiser Meyer Olkin (KMO) katsayısı ve Barlett Sphericity Testi kullanılmıştır. Ölçeğin faktör yapısını belirlemek amacıyla bu çalışmada, açıklayıcı faktör analizi (exploratory factor analysis) kullanılmıştır. "Bir dizi maddenin hangi yapıları tanımladığını saptamak amacıyla başvurulan yöntem açıklayıcı faktör analizi denir" [9].

Faktör yapısını belirlemede "açıklık" ve "anlamlılığı" sağlamak amacıyla eksen döndürmesi (rotation) yapılır. Bu şekilde, faktörler kendileriyle yüksek ilişki veren maddeleri belirleyerek daha kolay yorumlanabilir. Bu amaçla sosyal bilimlerde daha çok dik döndürme tekniği (Verimax) kullanılmaktadır. Bu çalışmada da, Verimax tekniği seçilmiştir [12].

Cronbach alpha güvenirlilik katsayısı, "yanıtları iki kategorili olmayan dereceleme niteliğindeki ölçeklerin veya bir seçeneği farklı ağırlıklara dayanarak puanlama yapılan testlerin iç tutarlılık katsayısını hesaplamada kullanılan bir yöntemdir [9]. Ölçekte bulunan maddelerin iç tutarlılığını belirlemek için Cronbach alpha güvenirlilik katsayısı kullanılmıştır. Faktör analizi yapılan ölçeğin tümü ve ölçekte yer alan her alt boyut için ayrı ayrı Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır. "Sınıfta katılımcı davranış ölçeğinin" maddelerinin ayırıcılık güçleri de hesaplanmıştır. Madde analizinde, madde toplam korelasyonu hesaplanmıştır.

4. BULGULAR (FINDINGS)

Veriler bilgisayara kodlanarak aktarılmıştır. Verilen cevaplar doğrultusunda maddeler puanlanarak, bu puanlar toplanmış ve ölçek puanı oluşmuştur.

4.1. Madde Analizi (Item Analysis)

Madde analizi yapılarak, ayırt edici ve tutumla ilişkisi güçlü olan maddeler seçilerek ölçeğe konulmuştur. Madde analizi, bu şekilde madde ve ölçek puanları üzerinde yapılmıştır.

Pearson momentler çarpımı korelasyonu katsayısı hesaplanarak, maddelerin aynı özelliği ölçüp ölçmediğine karar vermek amaçlanmıştır.

Örneklem grubunun her madde için o madde üzerinden aldıkları puanların, tüm ölçekten aldıkları puanlarla korelasyonu hesaplanmıştır. Korelasyon katsayısının 0.25'ten büyük olması önerilmiştir [13]. Tablo 1'de madde ölçek puanı korelasyonları sunulmuştur.

Tablo 1. Madde-ölçek puanı korelasyonları
(Table 1. Item scale score correlation)

Madde No	Madde Kalan Korelasyonu	Madde No	Madde Kalan Korelasyonu
M25	.71	M9	.64
M23	.72	M3	.70
M27	.76	M1	.61
M24	.71	M8	.62
M28	.75	M10	.61
M29	.67	M15	.66
M30	.64	M16	.68
M22	.68	M14	.73
M21	.70	M19	.58
M18	.62	M13	.63
M7	.78	M20	.66
M2	.72	M17	.59
M6	.76	M26	.59

Tablo 1'de görüldüğü gibi ölçekte yer alan; M1, M2, M3, M6, M7, M8, M9, M10, M13, M14, M15, M16, M17, M18, M19, M20, M21, M22, M23, M24, M25, M26, M27, M28, M29, M30. maddelerin madde kalan korelasyonları sırasıyla .61, .72, .70, .76, .78, .62, .64, .61, .63, .73, .66, .68, .59, .62, .58, .66, .70, .68, .72, .71, .71, .59, .76, .75, .67, .64 olarak bulunmuştur. M4 ve M12 maddelerin, madde kalan korelasyonları 0.40'dan küçük olduğu için ölçekten çıkarılmıştır. Çıkarılan maddeler dışındaki tüm maddelerin, madde toplam ölçek korelasyonu 0.40'tan büyüktür. Korelasyon katsayıları da 0.05 düzeyinde önemli bulunmuştur.

4.2. Ölçeğin Faktör Yapısının Belirlenmesi (Determining Factor Structure of the Scale)

"Sınıfta katılımcı davranış ölçeğinin" yapı geçerliliğini incelemek için açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizi, birbiriyle ilişkili p tane değişkeni bir araya getirerek az sayıda ilişkisiz ve kavramsal olarak anlamlı yeni değişkenler (faktörler, boyutlar) bulmayı, keşfetmeyi amaçlayan çok değişkenli bir istatistiktir [14].

"Döndürülmüş temel bileşenler analizi" kullanılarak ölçeğin yapı geçerliliğine bakılmıştır. Kaiser-Meyer Olkin (KMO) katsayısı ve Barlett Sphericity testi ile verilerin temel bileşenler analizine uygunluğu incelenmiştir. Bu kapsamda, KMO 1'e yaklaştıkça verilerin analize uygun olduğu, 1 olduğunda ise uyumun mükemmel olduğu sonucuna varılır. Yapılan analiz sonucunda, KMO değeri 0,949 olarak bulunmuştur. Bu değer, örneklem büyüklüğünün ve verilerin seçilen analize uygun ve yeterli olduğunu göstermektedir. Çalışma içerisinde yapılan Barlett testi anlamlı bulunmuştur. ($\chi^2= 4640,56$; $p<.05$). Bu değer, verilerin çok değişkenli normal dağılımdan geldiğini göstermektedir.

Elde edilen değerlere göre, maddelerin ölçekte yer almasında; bir maddenin tek faktörde 0.40 ve üzerinde faktör yük değeri ile yer alması ve birden fazla alt faktörde yer alan maddelerin yükünün 0.10

değerlerinden büyük olmasına özen gösterilmiştir. Bu koşullara uymayan 5. ve 11. maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Ölçekte geriye kalan 26 madde ise, özdeği 1'in üzerinde olan üç alt faktörlü bir yapı oluşturmuştur. Bulunan üç alt faktöre ilişkin özdeğerler, varyans yüzdeleri ve toplam varyans yüzdeleri Tablo-2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Faktör analizi sonucunda faktörlere ilişkin elde edilen bulgular

Table 2. (Findings about the factors after the factor analysis)

Faktör	Özdeğer	Varyans Yüzdesi	Yığılmalı Varyans Yüzdesi
Fak.1	5.56	21.37	21.37
Fak.2	5.18	19.93	41.31
Fak.3	4.43	17.03	58.34

Tablo 2'de görüldüğü gibi, ölçeğe ait üç alt faktörün özdeğerleri sırasıyla 5.56, 5.18, 4.43'tür. Ölçekte yer alan üç alt faktörün tümü, toplam varyansın %58.34'ünü açıklamaktadır. Kabul edilebilir oran olarak açıklanan %41'in üstünde olan bu değer [15], ölçeğin üç alt faktörden oluşan bir ölçek olarak değerlendirilebileceğini göstermektedir. Maddelerin yer aldıkları faktörler ve yük değerleri Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Maddelerin yer aldıkları faktörler ve yük değerleri ile her bir faktörün açıkladığı varyans oranı

(Table 3. The factors in which items are present and variance ratios described by each factor via load values)

Madde no	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3
M25	.78		
M23	.73		
M27	.70		
M24	.68		
M28	.65		
M29	.60		
M30	.58		
M22	.57		
M21	.55		
M18	.47		
M7		.81	
M2		.73	
M6		.73	
M9		.73	
M3		.71	
M1		.64	
M8		.58	
M10		.57	
M15			.79
M16			.69
M14			.67
M19			.63
M13			.60
M20			.52
M17			.50
M26			.45
Açıkladığı varyans	%21.37	%19.93	%17.03
Cronbach alpha	.92	.90	.87

Yapılan faktör analizi sonucunda, ölçekte kalmasına karar verilen maddelerin faktörlere dağılımı ve faktör yük değerleri Tablo 3' görüldüğü gibi sırasıyla şu şekildedir; M25, M23, M27, M24, M28, M29, M30, M22, M21, M18. maddeler .78, .73, .70, .68, .65, .60, .58,

.57, .55, .47 faktör yük değerleri ile birinci alt boyutta yer alırken; M7, M2, M6, M9, M3, M1, M8, M10. maddelerin faktör yük değerleri .81, .73, .73, .73, .71, .64, .58 olarak ikinci alt boyutta; M15, M16, M14, M19, M13, M20, M17, M26. maddeler .79, .69, .67, .63, .60, .52, .50, .45 faktör yük değerleri ile üçüncü alt boyutta yer almışlardır.

Bunlardan, birinci alt faktörde yer alan on madde, "sınıfta işbirliği yapma" (örneğin; M23."Birlikte çalışma etkinlikleri yaptırırken, öğrencileri gözler ve onlara rehberlik yaparım"), ikinci alt faktörde yer alan sekiz madde "etkinliğe katılım" (örneğin; M2."Sınıfta öğrencilerin, birlikte çalışmalarını destekleyecek yöntemleri kullanırım"), üçüncü alt faktörde yer alan sekiz madde "gurup çalışmalarına katılım" (örneğin; M13. "Gurup çalışmaları yapılırken, öğrencilerin birbirlerine karşı saygılı olmaları gerektiğini söylerim") olarak adlandırılmıştır.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, sınıfta katılımcı davranışlarını belirlemek amacıyla yapılan iç tutarlık sınavında, tüm ölçek için Cronbach alpha güvenilirlik katsayısı 0,95 olarak bulunmuştur. Buna göre, ölçeği oluşturan maddeler birbirleri ile tutarlıdır. Ayrıca, ölçekte yer alan maddelerden herhangi birinin ölçekten çıkarılması halinde güvenilirlik katsayısında bir yükselme olmadığından başka madde çıkarılmamıştır. Alt faktörlere yönelik iç tutarlılık güvenilirlik katsayıları sırasıyla; birinci alt faktör için 0,92, ikinci alt faktör için 0,90, üçüncü alt faktör için 0,87 olarak bulunmuştur.

Bu sonuçlara göre, alt faktörlere ait güvenilirlik katsayılarının yüksek düzeyde olduğu söylenebilir. "Korelasyon katsayısının 0.70-0.99 arasında olması yüksek, 0.69-0.30 arasında olması orta, 0.29-0.01 arasında olması düşük düzeyde bir ilişki olarak tanımlanabilir" [8].

5. SONUÇ VE TARTIŞMA (CONCLUSION AND DISCUSSION)

Demokratik tutumla ilgili yapılan araştırmaların birçoğunda, Gözütok tarafından Türkçeye uyarlanan "Demokratik tutum ölçeği" kullanılmıştır. Demokratik tutum ve öğretmenlerin çok kültürlü eğitim tutumları konusunda farklı ölçek geliştirme çalışmaları da vardır [19, 23-25].

Demokratik tutumla ilgili yapılan bazı araştırma sonuçları; demokratik tutumlarda cinsiyet ve alan türüne göre bir değişme olmadığını [16]; cinsiyet, anne-baba tutumu ve bölüm değişkenine göre değiştiğini [17-19] ve grupla öğrenme yönteminin kullanılmasının kırsal kesimde eğitim gören ilköğretim öğrencilerinin demokratik tutumlarında anlamlı bir farklılaşma oluşturduğunu göstermektedir [20]. Ayrıca, öğretmen adayları üzerinde yapılan araştırma sonuçlarına göre, öğretmen adaylarının demokrasi ilkelerine katılmakla birlikte demokratik davranışlar sergilemedikleri [21], birinci sınıf öğretmen adaylarının dördüncü sınıf öğretmen adaylarına göre, öğretim elemanlarını daha demokratik buldukları yönündedir [22].

Bu çalışmada, sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıfta katılımcı davranışlarını belirlemek amacıyla bir ölçek geliştirilmiştir. "Sınıfta katılımcı davranış" olarak adlandırılan bu ölçek 26 maddeden oluşmaktadır. İlgili literatür ve uzman yargısı sonucunda 30 maddeden oluşan bir taslak ölçek oluşturulmuştur. Taslak ölçek, 289 öğretmene uygulanmıştır. Yapılan madde analizi sonucunda ölçülmek istenen davranışı ölçmede yetersiz kaldığına karar verilen iki madde silinmiştir. Faktör analizi sonucunda, yapı geçerliliğini bozduğuna karar verilen iki madde daha silinmiştir. Sonuçta 26 maddeden oluşan ve üç alt boyutu olan "sınıfta katılımcı davranış ölçeği" oluşturulmuştur.

Yapılan faktör analizi sonucunda, ölçeğin üç alt boyuttan oluşan bir yapıya sahip olduğu görülmüştür. Bunlardan, birinci alt faktörde yer alan on madde, "sınıfta işbirliği yapma" (örneğin; "M29.Gurup çalışmalarında, görev dağılımının her öğrenciye adil dağıtılmasına özen gösteririm"); ikinci alt faktörde yer alan sekiz madde, "etkinliğe katılım" (örneğin; "M1.Sınıfın tümünü ilgilendiren konularda öğrencilerin, birbirleriyle işbirliği halinde karar vermelerine yardımcı olurum"); üçüncü alt faktörde yer alan sekiz madde ise, "gurup çalışmalarına katılım" (örneğin; "M17.Öğrencileri, rekabetten çok işbirliği yapmaya teşvik ederim") olarak adlandırılmıştır. Ölçeğin tamamına yönelik alpha iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı, 0,95 olarak bulunmuştur. Alt faktörlere yönelik iç tutarlılık güvenilirlik katsayıları sırasıyla; birinci alt faktör için 0,92, ikinci alt faktör için 0,90, üçüncü alt faktör için 0,87 olarak bulunmuştur. Buna göre, ölçeğin iç tutarlılığının bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, ölçekte yer alan üç alt faktörün tümü, toplam varyansın %58.34'ünü açıklamaktadır.

Bu çalışmanın en önemli sonucu, literatüre "sınıfta katılımcı davranışları" ölçen güvenilir ve geçerli bir ölçeğin kazandırılmış olmasıdır. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğine ilişkin bulgular, sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıfta katılımcı davranışlarını belirlemek amacıyla kullanılabilir olduğunu göstermektedir. Demokrasinin özgürlük, eşitlik ve katılımcılık gibi farklı boyutları konusunda daha geniş kapsamlı araştırmaların yapılmasına ihtiyaç vardır.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

1. Sarıbay, A.Y., (2000). Global Bir Bakışla: Politik Sosyoloji. İstanbul: Alfa Yayınları.
2. Sarıbay, A.Y., (2007). T.C. Anayasası, İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi. Ankara: Seçkin Yayınevi.
3. Sarıbay, A.Y., Öğün, S.S., (1998). Bir Politik Bilim Perspektifi. Bursa: Asa Kitabevi.
4. Eroğul, C., (1999). Devlet Yönetimine Katılma Hakkı. Ankara: İmge Kitabevi.
5. Miser, R., (2000). Topluluk Katılımı. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Yayınları No: 183.
6. Dewey, J., (1987). Özgürlük ve Kültür. Çev: Vedat GÜNYOL, (Üçüncü Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi. Aktaran; Hüseyin BAL, H., (1991). 1924 Raporunun Türk Eğitimine Etkileri ve J. Dewey'in Eğitim Felsefesi. İstanbul: Aydınlar Matbaası.
7. Balcı, A., (2004). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler. (Dördüncü Basılış). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
8. Büyükoztürk, Ş., Çakmak, E.K., Akgün Ö.E. ve diğerleri., (2009). Bilimsel araştırma yöntemleri. (Üçüncü Basılış). Ankara: Pegem A Akademi.
9. Erkan, S. ve Gömleksiz, M., (2008). Eğitimde Ölçme Ve Değerlendirme. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
10. Punch, K., (2005). Sosyal Araştırmalar Giriş Nicel ve Nitel Yaklaşımlar. Çev: Dursun Bayrak; H. Bader Arslan ve Zeynep Akyüz. Ankara: Siyasal Kitabevi.
11. Karasar, N., (2000). Bilimsel Araştırma Yöntemi. (10 Basılış). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
12. Büyükoztürk, Ş., (2002). Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
13. Tavşancıl, E., (2002). Tutumların Ölçülmesi Ve SPSS İle Veri Analizi. Ankara: Nobel Yayınları.

14. Büyüköztürk, Ş., (2008). Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı. (Dokuzuncu Basım). Ankara: Pegem A Akademi.
15. Kline, P., (1994). An Easy Guide to Factor Analysis. London: Routledge.
16. Ektem, I.S. ve Sünbül, Ali M., (2011). Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumları Üzerine Bir Araştırma. Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi: Sayı 31, ss.159-168.
17. Diker, Z., (2012)., Demokrasi Eğitimi ve Lise Öğrencilerinin Demokratik Tutumları Üzerine Bir Araştırma. Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi: Cilt:1, Sayı:3, ss:229-238.
18. Genç, S.Z. ve Temel, K., (2008)., Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumları ile Empatik Becerilerinin Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma. Sosyal Bilimler Dergisi: Sayı:19, ss:211-222.
19. Aydemir, H. ve Numan, D.A., (2010). Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Demokratik Tutularının Bazı Değişkenlerle İlişkisi: Malatya Örneği. Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi: Cilt: 12, Sayı:1, ss:265-279.
20. Şimşek, U., Kemal, D., Ümit, Ş. ve Yavuz, Ö., (2004). Öğrencilerin Demokratik Tutumlarına Grupla Öğrenme Yönteminin Etkisinin İncelenmesi. Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi: Sayı9, ss:387-396.
21. Kayabaşı, Y., (2011). Öğretmen Adaylarının Davranışlarının Demokratik Sınıf Ortamı Açısından Değerlendirilmesi. Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi: Cilt:31, Sayı:2, ss:525-549.
22. Kaya, H.İ., Taştan, M., Kop, Y. ve Metin, M., (2012). Öğretmen Adaylarının Öğretim Elemanlarının Demokratik Davranışlarına İlişkin Algıları. Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi: Cilt:2, Sayı:1, ss: 39-50.
23. Gözütok, F.D., (1995). Öğretmenlerin Demokratik Tutumları. Ankara: Demokrasi Vakfı Yayınları.
24. Gömleksiz, M., (1993). Kubaşık Öğrenme Yöntemi ile Geleneksel Yöntemin Demokratik Tutumlar ve Erişiye Etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
25. Yazıcı, S., Gülşah, B. ve Güleç, T., (2009). Öğretmenlerin Çok Kültürlü Eğitim tutumları Bir Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi: Sayı:37, ss:229-242.